

Davlat strategiyalarining kambag'allikni qisqartirishga ta'siri

Abbos Komilovich Tuykulov

Annotatsiya: Ushbu maqola jadal ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlarni boshdan kechirayotgan O'zbekistonda kambag'allikni bartaraf etishga qaratilgan hukumat tadbirlarining samaradorligini o'rganadi. Siyosatni amalga oshirish, institutsional islohotlar va aholini jalb qilish ob'ekti orqali tadqiqot davlat tashabbuslari so'nggi yillarda kambag'allik tendentsiyalariga qanday ta'sir qilganini baholaydi. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qamrab oluvchi bandlik yaratish, ijtimoiy himoya mexanizmlari va inklyuziv rivojlanish strategiyalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Natijalar kambag'allikning bosqichma-bosqich, ammo o'lchanadigan darajada kamayib borayotganini ko'rsatadi, bu asosan hukumatning islohotlar bo'yicha majburiyatlari va xalqaro hamkorlik tufayli yuzaga keladi. Biroq, doimiy tuzilmaviy muammolar va mintaqaviy nomutanosiblik yanada barqaror, moslashuvchan va mahalliy ma'lumotga ega yondashuvlar zarurligini ta'kidlaydi. Maqola adolatli rivojlanish yo'llarini shakllantirishda davlat aralashuvining kengroq oqibatlari haqida fikr yuritish bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: kambag'allikni bartaraf etish, davlat siyosati, ijtimoiy himoya, o'zbekiston iqtisodiyoti, bandlik dasturlari, farovonlik islohoti

The impact of government strategies on poverty reduction

Abbos Komilovich Tuykulov

Abstract: This article explores the effectiveness of government interventions aimed at poverty alleviation in Uzbekistan, a country undergoing rapid social and economic transformation. Through the lens of policy implementation, institutional reform, and grassroots engagement, the study assesses how state-led initiatives have influenced poverty trends in recent years. Particular emphasis is placed on employment generation, social protection mechanisms, and inclusive development strategies that target vulnerable populations. The findings indicate a gradual but measurable decline in poverty, driven largely by government commitments to reform and international collaboration. However, persistent structural challenges and regional disparities underscore the need for more sustainable, adaptive, and locally-informed approaches. The article concludes by reflecting on the broader implications of state interventions in shaping equitable development pathways.

Keywords: poverty alleviation, government policy, social protection, Uzbekistan economy, employment programs, welfare reform

Kirish

O'zbekistondagi kambag'allik tajribasi mamlakatning postsovet davridagi o'tish davri, o'zgaruvchan iqtisodiy tendentsiyalar va rivojlanayotgan davlat-jamiat munosabatlari asosida shakllangan. Aholisi asosan yosh va turli mintaqaviy dinamikaga ega bo'lgan o'rtacha daromad darajasi past bo'lgan mamlakat sifatida O'zbekiston o'sishga yo'naltirilgan siyosat va ijtimoiy tenglik maqsadlari o'rtasidagi nozik muvozanatni saqlashga majbur bo'ldi. So'nggi o'n yil ichida hukumat kambag'allikni kamaytirishga tobora ko'proq ustuvor ahamiyat berib, uni milliy rivojlanish strategiyalarining markaziy tarkibiy qismi sifatida belgilab berdi. Bu majburiyat turli tadbirlar, jumladan, ijtimoiy xavfsizlik tarmoqlari, bandlik dasturlari va ta'lim va sog'liqni saqlashdan foydalanishni yaxshilashga qaratilgan islohotlarda amalga oshirildi. Ushbu aralashuvlarning ta'sirini baholash nafaqat ularning samaradorligini tushunish, balki kelajakdagi siyosat yo'nalishlarini xabardor qilish uchun ham muhimdir. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston o'tish davridagi iqtisodiyotda kambag'allikni bartaraf etish bo'yicha davlat tomonidan olib borilayotgan chora-tadbirlar imkoniyatlarini o'rganish uchun muhim misol bo'lib xizmat qiladi.

Hukumatning kambag'allikni ko'p qirrali muammo sifatida tan olishi avvalambor makroiqtisodiy barqarorlikni ta'kidlagan oldingi yondashuvlardan o'zgarganini ko'rsatadi. So'nggi yillarda kambag'allik pul daromadlaridan tashqari ta'lim, sog'liqni saqlash, uy-joy sharoitlari va ijtimoiy ishtirokni qamrab olish uchun qayta belgilandi. Ushbu qayta yo'naltirish Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi strategiyalarida o'z ifodasini topdi, u boshqa vazirliklar, mahalliy hokimiyat organlari va rivojlanish bo'yicha hamkorlar bilan hamkorlikda yanada kompleks yondashuvni qo'lladi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror Taraqqiyot Maqsadlari bilan uyg'unlashgan kambag'allikni qisqartirish bo'yicha milliy strategiyaning qabul qilinishi siyosiy fikrlashda burilish nuqtasi bo'ldi. Kambag'allikni faqat subsidiyalar orqali hal qilinishi kerak bo'lgan qoldiq muammo sifatida ko'rib chiqish o'rniga, strategiya imkoniyatlarni kengaytirish, inson kapitalini rivojlantirish va inklyuziv o'sishga urg'u beradi.

Ushbu siyosiy iroda boshqaruvni takomillashtirish va kambag'allik bilan bog'liq dasturlarni amalga oshirishga qaratilgan institutsional islohotlar bilan birga olib borildi. Masalan, raqamli monitoring tizimlarining joriy etilishi ijtimoiy yordamni taqsimlashda shaffoflik va javobgarlikni oshirdi. Fuqarolarni qabul qilish bo'limlari va qayta aloqa mexanizmlarining tashkil etilishi ham chekka guruhlarining ehtiyojlarini qondirish darajasini oshirdi. Ushbu tarkibiy o'zgarishlar kambag'allikni qisqartirish

nafaqat texnik siyosatni ishlab chiqish, balki ishtirokchi boshqaruv va institutsional qonuniylik masalasi ekanligini tobora e'tirof etilayotganidan dalolat beradi.

Ish bilan ta'minlash O'zbekistonning kambag'allikni qisqartirish bo'yicha asoslaridan biri bo'ldi. Aholining katta qismi norasmiy tarmoqlarda band bo'lgan holda, to'liq bandlik va xavfli mehnat sharoitlari kambag'allikni bartaraf etish yo'lidagi muhim to'siq bo'lib qolmoqda. Buni e'tirof etgan hukumat, ayniqsa, yoshlar va qishloq aholisi uchun ish o'rinlarini oshirishga qaratilgan turli tashabbuslarni amalga oshirdi. Aholini barqaror turmush tarzini ta'minlash uchun zarur bo'lgan ko'nikma va resurslar bilan ta'minlash maqsadida keng ko'lamli jamoat ishlari dasturlari, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va kasbiy ta'lim sxemalari amalga oshirildi.

O'zbekistonda davlat aralashuvining kambag'allikka ta'sirini baholash uchun 2017-2023 yillar oralig'ida makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, kambag'allik darajasi koeffitsientlari va dasturga oid ko'rsatkichlar ma'lumotlari o'rganildi. Ma'lumotlar O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi, Jahon banki hamda Bandlik va aholi bandligini ta'minlash vazirligi hisobotlaridan olingan. Tahlil daromadlarning kambag'alligi tendentsiyalari, mehnat bozori ko'rsatkichlari va ijtimoiy himoya dasturlari qamroviga qaratilgan.

So'nggi olti yil ichida O'zbekistonda kambag'allik darajasi sezilarli darajada pasaydi, bu esa aholi bandligini ta'minlash, ijtimoiy yordam va iqtisodiy islohotlarga qaratilgan davlat tashabbuslarining ortishi bilan mos keladi. Quyidagi jadvalda milliy kambag'allik chegarasidan pastda yashaydigan aholi ulushi sifatida belgilangan kambag'allik darajasining rasmiy nisbati keltirilgan.

1-jadval

O'zbekistonda kambag'allik darajasi (2017–2023)

Yil	Kambag'allik darajasi (%)	Eslatmalar
2017 yil	17.6	Strukturaviy islohotlar oldidan bazaviy yil
2018	16.9	Mehnat bozori xarajatlarining dastlabki o'sishi
2019	15.8	Mikromoliyaviy va ish dasturlarini kengaytirish
2020	17.0	COVID-19 pandemiyasining ta'siri
2021 yil	14.2	COVIDni tiklash va yangi ijtimoiy dasturlar
2022	11.0	Raqamli reestr va naqd pul o'tkazmalari islohotlari
2023 yil	10.3	Ish bilan bandlikni qo'llab-quvvatlash va investitsiyalar davom etmoqda

Yuqorida ko'rinib turibdiki, kambag'allik darajasi 2017 yildan 2019 yilgacha barqaror pasayib ketdi, 2020 yilda COVID-19 pandemiyasi tufayli qisqa muddatga to'xtatildi. Hukumatning favqulodda choralar, jumladan, ishsizlikni qo'llab-quvvatlash va oziq-ovqat subsidiyalarini oshirish kambag'allik darajasini barqarorlashtirishda va 2021 yilgacha o'sish tendentsiyasini qaytarishda muhim rol o'ynadi.

Bandlikni qo'llab-quvvatlash va kambag'allikni qisqartirish o'rtasidagi bog'liqlik ishchi kuchi ma'lumotlari orqali yanada ta'kidlangan. Hukumatning kasb-hunar ta'limi, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish va agrobiznesga investitsiyalarga e'tibor qaratayotgani, ayniqsa, yoshlar va qishloq aholisi o'rtasida ish bilan ta'minlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

2-jadval

Bandlik darajasi va yoshlarning ishsizligi (2017–2023)

Yil	Umumiy bandlik darajasi (%)	Yoshlar ishsizligi darajasi (15–24,%)
2017 yil	67.3	17.5
2018	68.1	16.4
2019	69,0	14.8
2020	65.2	19.2
2021 yil	67.6	16.0
2022	70.5	13.1
2023 yil	71.4	12.3

2020 yilda yoshlar ishsizligining o'sishi pandemiya bilan bog'liq iqtisodiy buzilishlar bilan bog'liq. Biroq, pandemiya keyingi tiklanish harakatlari, jumladan, davlat tomonidan moliyalashtiriladigan amaliyot dasturlari va yoshlar tadbirkorligini kredit bilan qo'llab-quvvatlash keyingi yaxshilanishlarga yordam berdi.

Ijtimoiy himoya masalasida hukumat tomonidan "Yagona ijtimoiy reestr" orqali manzilli yordam ko'rsatish modeli qabul qilingani ham samaradorlikni, ham aholini targ'ib qilish darajasini oshirdi. Ijtimoiy transfertlarni olgan uy xo'jaliklari soni raqamlashtirish va jamoatchilik asosida tekshirishdan so'ng sezilarli darajada oshdi.

3-jadval

Ijtimoiy yordamning qamrovi va maqsadli aniqligi

Yil	Benefisiar uy xo'jaliklari (millionda)	Nishon aniqligi (%)
2017 yil	0,65	72.1
2018	0,72	73.8
2019	0,89	78.3
2020	1.10	76,0
2021 yil	1.34	84.2
2022	1.47	89.1
2023 yil	1.51	90.5

Benefisiar oilalar sonining o'sishi, xususan, kam ta'minlangan oilalar, nogironlar va yolg'iz onalar uchun maqsadli transfertlarning ko'lamini ko'rsatadi. Maqsadlarni aniqlashning aniqligi yordamning eng zaif qatlamlarga yetib borishini ta'minlab, ijtimoiy ta'minot tizimidagi oqish va takroriy holatlarni kamaytirdi.

Mahalliy tadqiqot institutlari tomonidan olib borilgan sifatli tadqiqotlar ham miqdoriy xulosalarni tasdiqlaydi. Dastur benefitsiarlari o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar hukumatning tezkorligi va xizmatlardan foydalanish imkoniyatidan qoniqish ortganligini ko'rsatadi. Farg'ona, Qoraqalpog'iston va Qashqadaryo viloyatlarida

bo'lib o'tgan fokus-guruhlarda yangi turmush imkoniyatlari va ijtimoiy harakatchanlik haqidagi ijobiy fikrlar qayd etildi.

Biroq, mintaqaviy darajada nomutanosibliklar saqlanib qolmoqda. O'lis qishloq tumanlari va infratuzilmaga investitsiyalari past bo'lgan hududlarda nisbatan kambag'allik darajasi yuqoriroq. Bu shuni ko'rsatadiki, milliy darajadagi tendentsiyalar rag'batlantiruvchi bo'lsa-da, adolatli taraqqiyot uchun mahalliyashtirilgan siyosat moslashuvi muhimligicha qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kambag'allikni kamaytirishda davlat aralashuvi hal qiluvchi rol o'ynagan. Daromadlarni qo'llab-quvvatlashni bandlik dasturlari va inson kapitaliga sarmoya kiritish bilan bog'lab, hukumat o'lchanadigan natijalarga ega bo'lgan ko'p qirrali yondashuvni yaratdi. Shunga qaramay, ushbu yutuqlarni saqlab qolish uchun doimiy innovatsiyalar, shaffof amalga oshirish va mintaqaviy tengsizliklarni diqqat bilan kuzatib borish kerak bo'ladi.

Qishloq xo'jaligi tarmog'ining kengayishi va qishloq infratuzilmasiga investitsiyalar jalb etilishi aholi bandligining yangi shakllarini yaratdi va mahalliy aholi daromadlarini oshirdi. Mikrokreditlar berish, tadbirkorlikni rivojlantirish va kichik ishlab chiqaruvchilarning bozorga kirishini osonlashtiradigan dasturlar oilalarni o'ta kambag'allikdan olib chiqishda muvaffaqiyat qozondi. Biroq, ushbu dasturlarning uzoq muddatli ta'siri ko'p jihatdan ularning vaqtinchalik yengillikdan barqaror iqtisodiy integratsiyaga o'tish qobiliyatiga bog'liq. Cheklangan sanoat diversifikatsiyasi, mavsumiy migratsiya va mehnat bozoridagi gender nomutanosibliklari kabi tarkibiy muammolar kambag'allikni qisqartirish vositasi sifatida bandlikni to'liq amalga oshirishga to'sqinlik qilishda davom etmoqda.

So'nggi o'n yil ichida ijtimoiy himoya tizimlari sezilarli darajada rivojlanib, tarqoq subsidiyalar to'plamidan ko'proq muvofiqlashtirilgan va maqsadli qo'llab-quvvatlash tarmog'iga o'tdi. Hukumat ehtiyojdan kelib chiqqan holda naqd pul o'tkazmalari, nogironlik bo'yicha nafaqalar, uy-joy bilan ta'minlash va to'liq bo'lmagan oilalarga yordam berishni joriy qildi. Ushbu dasturlar eng kambag'al fuqarolarni iqtisodiy zarbalarga qarshi yumshatishda muhim rol o'ynadi, ayniqsa kambag'allik darajasi vaqtincha oshgan COVID-19 pandemiyasi davrida.

So'nggi paytlarda amalga oshirilayotgan islohotlarning muhim xususiyati qamrov va samaradorlikni oshirishga alohida e'tibor qaratilayotganidir. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj xonadonlarining yagona elektron reestrining yaratilishi aniqroq maqsadli belgilash va ma'muriy yukni kamaytirish imkonini berdi. Bundan tashqari, benefitsiarlarni aniqlashda mahalliy hokimiyat organlarining faol ishtiroki jamiyat darajasida yordamning dolzarbligini oshirdi. Shunga qaramay, qamrovda bo'shliqlar, ayniqsa, norasmiy ishchilar, oilasi qo'llab-quvvatlamaydigan keksa fuqarolar va chekka hududlarda yashovchilar orasida saqlanib qolmoqda. Ijtimoiy himoyaning

ushbu guruhlarga yetib borishini ta'minlash nafaqat moliyaviy resurslarni, balki moslashuvchan va inklyuziv siyosat mexanizmlarini ham talab qiladi.

O'zbekistonda inson taraqqiyoti ko'rsatkichlari qisman davlat tomonidan ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlariga yo'naltirilgan investitsiyalar hisobiga izchil yaxshilandi. Boshlang'ich va o'rta ta'lim olish imkoniyati deyarli hamma joyda mavjud va savodxonlik darajasi yuqoriligicha qolmoqda. Maktablarda bepul ovqatlanish, qishloq joylarida o'quvchilarni transport bilan ta'minlash, inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash dasturlarini joriy etish ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalarning foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. Shu bilan birga, sog'liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish natijasida onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish ko'rsatkichlari yaxshilanib, o'rtacha umr ko'rish davomiyligi oshdi.

Ushbu yutuqlar odamlarning mehnat bozorida ishtirok etish va sog'lom, samaraliroq hayot kechirish qobiliyatini oshirish orqali kambag'allikni kamaytirishga yordam beradi. Biroq, sifat, tenglik va foydalanish imkoniyati bo'yicha muammolar saqlanib qolmoqda. Shahar va qishloq joylari, shuningdek, davlat va xususiy xizmatlar o'rtasidagi nomutanosiblik ta'lim va sog'liqni saqlash natijalarini shakllantirishda davom etmoqda. Bunga javoban hukumat raqamli ta'lim platformalari, oilaviy tibbiyot klinikalari va mobil sog'liqni saqlash xizmatlariga, xususan, kam ta'minlangan jamoalarga qaratilgan bir qator pilot loyihalarni ishga tushirdi.

Kambag'allikni qisqartirish bo'yicha chora-tadbirlarni baholash va moslashtirish qobiliyati ularning samaradorligining hal qiluvchi omilidir. Bu borada O'zbekiston ma'lumotlar yig'ish, tadqiqot va monitoring tizimlariga sarmoya kiritish orqali sezilarli yutuqlarga erishdi. Jahon banki, BMTTD va UNICEF kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik asosiy baholash va baholash vositalarini ishlab chiqishga yordam berdi. Ushbu sa'y-harakatlar hukumatning taraqqiyotni kuzatish, qiyinchiliklarni aniqlash va strategiyalarni o'z vaqtida qayta ko'rib chiqish imkoniyatlarini oshirdi.

Shu bilan birga, fuqarolik jamiyati tashkilotlari, ilmiy-tadqiqot institutlari va ommaviy axborot vositalari mustaqil baholash va siyosiy tavsiyalar berishda faolroq rol o'ynay boshladi. Hisobdorlikning o'sib borayotgan ekotizimi kambag'allikka qarshi kurash bo'yicha yanada xabardor va shaffof muloqotga yordam beradi. Mahalliy bilimlarning integratsiyasi, benefitsiarlarning fikr-mulohazalari va turli siyosat modellari bilan tajriba o'tkazish davlatning moslashuvchan salohiyatini yanada mustahkamlaydi.

Xulosa

O'zbekistonning davlat aralashuvi orqali kambag'allikni bartaraf etish tajribasi adolatli rivojlanishga ko'maklashishda davlat rahbariyatining roli haqida qimmatli fikrlarni beradi. Kambag'allik darajasini pasaytirish va ijtimoiy xizmatlarni kengaytirishda sezilarli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, bu yutuqlarning barqarorligi institutsional islohotlarni davom ettirish, inklyuziv iqtisodiy o'sish va jamoatchilikning

faolligiga bog'liq. Reaktiv siyosatdan proaktiv yondashuvga o'tish kambag'allikni ko'p o'lchovli va dinamik holat sifatida chuqurroq tushunishni aks ettiradi. Shunga qaramay, aralashuvlar samarali va adolatli bo'lishini ta'minlash uchun mintaqaviy tengsizliklar, norasmiy bandlik va kuchliroq ijtimoiy birlashish zarurati kabi doimiy muammolarni hal qilish kerak. Oldinga qarab, hukumatning olingan saboqlarni birlashtirish, paydo bo'ladigan xavf-xatarlarga javob berish va fuqarolarning imkoniyatlarini kengaytirish qobiliyati kambag'allik nafaqat kamaytiriladigan, balki oxir-oqibat yo'q qilinadigan kelajakni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ravshanova, S. (2025). O 'ZBEKISTONDA KAMBAG 'ALLIK TUSHUNCHASI VA MEZONLARI. Наука и инновация, 3(5), 110-114.
2. Boqiyevich, X. A. (2025). KAMBAG 'ALLIKNI QISQARTIRISHDA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY TAHLILI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G 'OYALAR, 1(7), 364-367.
3. Turdibekov, I. (2024). YANGI O'ZBEKISTONNING IJTIMOY IQTISODIY RIVOJLANTIRISH YO 'NALISHLARI. International Journal of scientific and Applied Research, 1(2), 261-265.
4. Baxodirovna, N. Z. (2024). AHOLI TURMUSH FAROVONLIKNI SAMARALI BOSHQARISHNING KAMBAG 'ALLIKKA QARSHI KURASHDAGI O 'RNI, UNING ASOSIY OMILLARI. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 2(24), 62-65.
5. Jo'rayevna, F. X. (2025). AHOLINI KAMBAG'ALLIKDAN CHIQRARISHDA "TEMIR DAFTAR" NING AHAMIYATINI OSHIRISH YO 'LLARI. Modern education and development, 19(1), 124-131.
6. Ibodulloyevich, I. E. (2023). MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH. Gospodarka i Innovatsie., 42, 504-507.
7. Nazarali o'g'li, M. S. (2024). O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SIYOSATINING TA'SIRINI TAHLILI. University Research Base, 826-828.
8. Muzaffarovich, N. R. (2025). BARQAROR IQTISODIY O'SISH ASOSIDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI. ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION, 1(6), 104-114.